

Przedmowa

Pozycja ta stanowi pierwszy komentarz do ustawy z 20.7.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668), jak również do obecnie obowiązujących rozwiązań normatywnych przyjętych w innych aktach prawa polskiego dotyczących zagadnienia komercjalizacji i transferu wyników badań i prac rozwojowych z uczelni do gospodarki. Komentarz stanowi kontynuację i nawiązuje do poprzedniego wydania z 2017 r., jednakże odnosi się do nowych regulacji prawnych, w tym do zmian przyjętych w ustawie z 20.2.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej.

Problematyka komercjalizacji wyników pracowniczej twórczości intelektualnej i ich transferu z uczelni do gospodarki jest od wielu lat źródłem szerokiej dyskusji, przedmiotem wielu opracowanych strategii zarówno na szczeblu Unii Europejskiej, jak i w Polsce. Szkoły wyższe, których jedyną funkcją jeszcze do niedawna była wyłącznie misja rozwijania nauki i dydaktyki oraz przekazywania wiedzy, mają przed sobą zadanie przekształcania się w przedsiębiorcze uczelnie. W XXI w. przypisuje się również uczelniom odpowiedzialność za kształcenie wysoko wykwalifikowanej kadry dla przedsiębiorstw, która posiada umiejętność zastosowania najnowszych osiągnięć badawczych w praktyce. Przed uczelniami postawiono zadania przyjęcia zdecydowanie bardziej menadżerskiego modelu zarządzania posiadanymi zasobami w zakresie pracowniczej twórczości naukowej i wynalazczej, w tym dokonywania komercjalizacji uzyskiwanych przez pracowników wyników badań i prac rozwojowych oraz współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Obecnie model przedsiębiorczego uniwersytetu odgrywającego rolę zarówno ośrodka nauczania, jak i zaawansowanych badań oraz przełomowych innowacji, dzielącego się wytwarzaną wiedzą – stanowi podstawę kształtowania polityki naukowej Unii Europejskiej.

Model przedsiębiorczego uniwersytetu został wypracowany w USA, a następnie zaczął być wdrażany w Europie i na świecie. W USA została również uchwalona ustawa pt.: *The Patent and Trademark Law – The University and Small*

Business Patent Procedure Act (zwany *Bayh-Dole Act* – ustawa z 12.12.1980 r., Public Law 96–517, 94 Stat. 3015, skodyfikowana jako 35 U.S.C. § 200–212), która określiła zasady komercjalizacji przez podmioty publiczne wyników badań i prac rozwojowych powstałych na uczelniach dzięki finansowaniu z budżetu państwa. Z doświadczeń amerykańskich skorzystano na szczeblu Unii Europejskiej i przygotowano dokument nazywany „**Strategia Europa 2020**” [Komunikat Komisji Europejskiej, Europa 2020 – strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010) 2020 z 3.3.2010 r.], który stanowi kontynuację wcześniejszego dziesięcioletniego planu rozwoju Unii Europejskiej określanego jako „**Strategia lizbońska**” (Strategia lizbońska. Droga do sukcesu zjednoczonej Europy, opracowanie Departamentu Analiz Ekonomicznych i Społecznych Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, dostępny na stronie: https://www.slaskie.pl/STRATEGIA/strat_L.pdf) przyjętego dla Unii Europejskiej przez Radę Europejską na posiedzeniu w Lizbonie w dniach 23–24.3.2000 r. Strategia **Europa 2020** obejmuje trzy wzajemnie powiązane ze sobą priorytety: 1) rozwój inteligentny, tj. rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji; 2) rozwój zrównoważony, tj. wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; 3) rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, tj. wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. W strategii Europa 2020, który stanowi unijny plan wzrostu na lata 2010–2020, jednym z trzech priorytetów jest inteligentny wzrost gospodarczy.

Polska zobowiązała się do zwiększenia nakładów na B+R do poziomu 1,7% PKB w 2020 r., przy czym w 2014 r. wydatki te wyniosły 0,94% PKB, z czego mniej niż połowę stanowiły wydatki sektora przedsiębiorstw. W 2014 r. w unijnym Rankingu Innowacyjności Polska zajęła odległe 24 miejsce, plasując się w grupie tzw. umiarkowanych innowatorów, natomiast w Globalnym Rankingu Konkurencyjności na lata 2014–2015 Polska zajęła pod względem innowacyjności 72 miejsce na świecie (Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw określających warunki prowadzenia działalności innowacyjnej, druk sejmowy Nr 789 z 24.8.2016 r., dostępny na stronie: www.sejm.gov.pl). Te dane wyraźnie wskazują na konieczność podniesienia zdolności innowacyjnych polskich przedsiębiorstw, stworzenia warunków do rozwijania współpracy pomiędzy nauką a przemysłem, jak również wykreowania otoczenia sprzyjającego innowacjom.

Komentarz dotyczy zagadnień prawnych związanych z komercjalizacją i transferem wyników badań naukowych i prac rozwojowych z uczelni do go-

spodarki, wynikających z ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz powiązanych z tą problematyką aktów prawnych, a w szczególności:

- 1) ustawy z 30.6.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 776 ze zm.) oraz ustawy z 20.2.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej (druk sejmowy Nr 3107, Sejm VIII kadencji);
- 2) ustawy z 4.2.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1191 ze zm.);
- 3) ustawy z 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 419 ze zm.);
- 4) ustawy z 26.6.2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 432);
- 5) ustawy z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm.).

Komentarz składa się z dziewięciu rozdziałów. Rozdział 1 dotyczy charakterystyki, rodzajów, kryteriów podziału i struktury uczelni w Polsce. W tym rozdziale uwzględniono obecnie obowiązujący podział uczelni na uczelnie publiczne i niepubliczne, jak również podział na uczelnie akademickie i zawodowe, który będzie obowiązywał od 1.10.2021 r. **Rozdział 2** odnosi się do analizy pojęć: „komercjalizacja” oraz „komercjalizacja bezpośrednia oraz pośrednia wyników działalności naukowej lub *know-how* związanego z tymi wynikami”. Następnie wskazane są różnice pomiędzy komercjalizacją bezpośrednią a komercjalizacją pośrednią oraz formy i cele komercjalizacji bezpośredniej. **Rozdział 3** obejmuje w szerokim ujęciu zagadnienie pracowniczej twórczości naukowej i wynalazczej oraz nabycie praw własności intelektualnej przez uczelnie. Scharakteryzowano przedmiot pracowniczej twórczości, tj.: badania naukowe, prace rozwojowe, *know-how* oraz odmiany roślin jako przedmioty badań naukowych. Następnie poddano analizie zagadnienie pracowniczych wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz podmioty praw wyłącznych do dóbr własności przemysłowej oraz podmiot praw do wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz *know-how* związanego z tymi wynikami. W tym rozdziale przedstawiono również problematykę nabycia przez uczelnię praw do pracowniczej twórczości wynalazczej oraz nabycia praw autorskich do utworów pracowniczych, w tym pracowniczych programów komputerowych, jak również wskazano na uprawnienia instytucji naukowej względem utworów naukowych oraz prawo uczelni do publikacji prac dyplomowych studentów. **Rozdział 4** dotyczy analizy decyzji uczelni publicznej związanych z procesem komercjalizacji wyników działalności naukowej oraz *know-how* związanym z tymi wynikami, wyłączeń z ustawowej procedury komercjalizacji oraz obowiązków pracowników związanych z procesem komercjalizacji

w uczelni publicznej. **Rozdział 5** poddaje rozważaniom proces komercjalizacji bezpośredniej oraz stosunki umowne uczelni z podmiotami zewnętrznymi, z szerokim uwzględnieniem umów z zakresu prawa autorskiego oraz umów z zakresu prawa własności przemysłowej. **Rozdział 6** charakteryzuje działalność, zadania i rolę centrum transferu technologii oraz akademickiego inkubatora przedsiębiorczości ze wskazaniem form organizacyjnoprawnych i przykładów ich funkcjonowania w uczelniach w Polsce. **Rozdział 7** poświęcony został problematyce komercjalizacji pośredniej oraz spółce celowej, z uwzględnieniem procesu jej tworzenia i funkcjonowania w różnych możliwych wariantach. Ponadto, w tym rozdziale przedstawiono możliwość tworzenia przez uczelnie spółek kapitałowych w celu realizacji przedsięwzięć z zakresu infrastruktury badawczej lub zarządzania nimi. **Rozdział 8** przedstawia treść regulaminów zarządzania prawami autorskimi, prawami pokrewnymi i prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji, jak również postanowienia regulaminów korzystania z infrastruktury badawczej uczelni z szeroko komentowanymi przykładami z poszczególnych uczelni w Polsce. **Rozdział 9** przedstawia analizę zasad podziału środków uzyskanych z komercjalizacji oraz umów dotyczących praw do wyników badań naukowych i prac rozwojowych zawieranych pomiędzy uczelnią a pracownikiem.

W komentarzu uwzględniono orzecznictwo sądowe oraz przykłady regulaminów zarządzania prawami autorskimi, prawami pokrewnymi i prawami własności przemysłowej oraz regulaminów korzystania z infrastruktury badawczej uczelni.

Autorami komentarza są pracownicy naukowci uczelni publicznych i niepublicznych, specjaliści z dziedziny prawa własności intelektualnej, prawa handlowego oraz prawa o szkolnictwie wyższym, którzy jednocześnie funkcjonują w praktyce jako sędziowie, adwokaci, radcy prawni oraz rzecznicy patentowi.

Komentarz jest kierowany przede wszystkim do wszystkich uczelni (publicznych i niepublicznych) funkcjonujących w Polsce, którym będzie on przydatny do uruchomienia procesu komercjalizacji wiedzy, opracowania regulaminów zarządzania prawami własności intelektualnej oraz regulaminów korzystania z infrastruktury badawczej uczelni. Ponadto komentarz jest kierowany do rzeczników patentowych, radców i adwokatów zajmujących się problematyką prawa własności intelektualnej oraz zarządzania tą własnością. Stanowi cenną pomoc dla władz uczelni, pracowników naukowych, doktorantów, jak również podmiotów współpracujących z uczelniami w zakresie transferu wyników badań naukowych i prac rozwojowych do gospodarki. Może być również wykorzystany jako pomoc dla studentów uczelni

z różnych wydziałów i kierunków studiujących zainteresowanych procesem komercjalizacji wiedzy.

Wyrażam nadzieję, że ta publikacja spotka się z dużym zainteresowaniem zarówno środowiska naukowego uczelni wyższych, jak i przedsiębiorców, stanowiąc pomocny materiał źródłowy dla wszystkich zainteresowanych rozwojem w Polsce gospodarki opartej na wiedzy.

Publikacja uwzględnia stan prawny na 1.1.2019 r.

prof. zw. dr hab. *Joanna Sieńczyło-Chlabicz*